

ZNAČENJE ZELENIH PROSTORA U ŽIVOTU GRADA

Sažetak: *Zeleni prostori ispunjavaju mnoge funkcije u urbanom kontekstu koje unapređuju kvalitetu urbanoga okoliša i života u gradu. Priroda u gradu pruža mogućnosti za dokolicu i estetski užitak, kao i zdraviji život, te omogućuje psihološke i socijalne koristi koje obogaćuju život ljudima. Prvobitno privilegij povlaštenih klasa, parkovi i zelene površine demokratiziraju se u modernosti, s procesima industrijalizacije i urbanizacije, a sve veće značenje dobivaju u održivom razvoju gradova u 21. stoljeću. Aspekti poput količine javnih zelenih prostora po stanovniku, javni parkovi i rekreacijska područja spominju se kao važni čimbenici livabilnoga grada te ugone i atrakcije za njegove stanovnike. Stoga je u komuniciranju zelenih urbanih prostora posebno važno mišljenje građana, odakle proizlazi i sociološki interes i zanimanje. Radi ispitivanja funkcija i značaja zelenih prostora, provedeno je anketno istraživanje stanovnika grada Šibenika. Rezultati su pokazali kako ispitanici najviše prepoznaju estetske, rekreativne i socijalne uloge zelenih prostora te smatraju kako bi ih u gradu trebalo biti znatno više. Nacionalni park Krka percipira se kao prirodna baština i turistička atrakcija s ekonomskim potencijalima, čije je prirodne i kulturne vrijednosti nužno očuvati. U pogledu osobnoga korištenja tim prostorom, ispitanici ga u najvećem broju posjećuju povremeno kako bi se u društvu s drugima koristili njegovim prirodnim blagodatima. Međutim, velikom broju Šibenčana cijene ulaznica su prepreka u korištenju tog prostora.*

Ključne riječi: *urbani prostor, Šibenik, Nacionalni park Krka, zelene površine, održivost*

UVOD

“Park uvjetuje izrazito harmoniziranje i poboljšanje utjecaja na najnesretnije i najniže klase društva”

Frederick Law Olmsted, projektant Central Parka

Zelene površine u urbanim prostorima, pod kojima se obično podrazumijevaju parkovi, nastale su potkraj 18. stoljeća, s razvojem građanskog društva koje

su, paralelno s procesom demokratizacije, pratili i procesi industrijalizacije i urbanizacije. Iako se parkovi primarno vide kao prostor za estetski doživljaj i rekreaciju, ti se prostori promatraju i u kontekstu njihovih resursa koji doprinose i ekonomskom boljitku zajednice, bilo da se radi o nacionalno značajnim, odnosno zaštićenim prostorima ili o zelenim oazama urbanog okoliša ili urbane prirode.

Osim u kontekstu održivog razvoja koji se u operativnom smislu na lokalnoj razini očituje implementacijom *Lokalne agende (LA) 21* i ciljeva Alborške povelje europskih gradova i mjesta o održivosti,¹ značaj i zaštita zelenih površina kao resursa za zdrav i prosperitetan život građana u urbanim prostorima postaje tema brojnih socioloških istraživanja, a, prije svega, u širem kontekstu kvalitete življenja. Osim toga, parkovi i javni prostori drže se važnim i za demokratsko društvo jer su to jedina mjesta gdje se ljudi zaista susreću kao jednaki (Peñalosa.:2001.). Zbog toga i razlikujemo moderno značenje zelenih urbanih prostora koji se povezuju s javnim prostorima parkova ili opće dostupnim prostorima od ranijih, predmodernih, uglavnom privatnih prostora povlaštenih društvenih klasa u tadašnjim gradovima i komunama. No, bili privatni ili javni, oduvijek su, pa i na posredan način, doprinosili kvaliteti življenja cijele zajednice, kao značajna odrednica kvalitete životnog prostora. Dakle, ne samo u odnosu na okoliš nego također i u njihovu doprinosu socijalnim, ekonomskim, kulturnim, vizualnim i komercijalnim aspektima razvoja gradova (Atiqul Hag, 2011.:606).

Kako bismo taj fenomen kontekstualizirali, odnosno konkretizirali, za primjer je uzet grad Šibenik, koji, osim gradskih zelenih površina i simboličkih mjesta koja čine njegov identitet, u svom okruženju ima i obližnji Nacionalni park Krka (u daljnjem tekstu Nacionalni park), kao visokovrednovani krajobraz,² a posebice zbog činjenice da je stanovništvo njegove uže i šire okolice u obavljanju svojih temeljnih (egzistencijalnih, socijalnih) funkcija u određenoj mjeri, više ili manje, upućeno na Nacionalni park (Radeljak i Pejnović.:331). Zbog toga je područje koje gravitira ovom parku i cijelo porječje rijeke Krke bilo predmetom i broj-

---

¹ Nakon Svjetskog summita u Rio de Janeiru (*United Nations Conference on Environment & Development ili Earth Summit / Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju*, 1992. godine), na kojem je donesen *LA 21*, program – vodič prema održivom razvoju s 40 poglavlja koja pokrivaju područja, odnosno ključne probleme svjetske zajednice: od siromaštva, opasnog otpada i desertifikacije zemljišta do problema mladeži, obrazovanja i slobodne trgovine, s ciljem ostvarivanja programa održivosti za europske gradove, donesena je i Alborška povelja (*Aalborg Charter*), 1994. godine.

² Republika Hrvatska donijela je propise (Zakon o zaštiti prirode, 1994.) kojima su posebno zaštićeni nacionalni park, park prirode, strogi rezervat, posebni rezervat, park, šuma itd. (Cvitanović, 2002.:613) Nacionalni park “Krka” proglašen je 1985. godine, a temeljni fenomen koji je doveo do proglašenja zaštite ove kategorije (Prema Zakonu o zaštiti prirode) na površini od 142 km², dio je toka rijeke Krke s kanjonom i slapištima na sedrenim barijerama, uz niz drugih geomorfoloških, hidroloških i pejzažnih aktivnosti (Pilić, Buzov, Bandalović, 2012.:172). Jedno od slapišta je i popularno izletište Skradinski buk, također u bližoj okolici Šibenika.

nih multidisciplinarnih istraživanja.³ Značaj Nacionalnog parka u odnosu na njegov potencijal u okolišnom kapitalu spominje se, naravno, i u dijelu aktualnog Programa zaštite okoliša Šibensko-kninske županije (u daljnjem tekstu Program), gdje se navodi još 12 zaštićenih područja.⁴ S tim u vezi se, između ostalog, ističu i ciljevi zaštite krajobrazne raznolikosti u Županiji, odnosno javnog promoviranja ideje krajobraza i njegove vrijednosti (Program, str. 49). Nadalje se u Programu, a u kontekstu mjera održivog razvoja urbanih i ruralnih sredina, nalaže i jedna od mjera za njegovo ostvarivanje, i to poticanjem unapređenja urbanog okoliša kroz planiranje i održavanje javnih zelenih površina, rekreacijskih i drugih sadržaja, uređenjem lokalnih očuvanih dijelova prirode, opremanjem infrastrukturom za okolišno odgovorno ponašanje (npr. zeleni otoci) i sl. (Program, str. 58).

Osim promicanja okolišnih i rekreacijskih vrijednosti urbanog okoliša, pretpostavlja se i da zelene površine u gradovima mogu osiguravati i ekonomsku dobrobit za grad i njegove građane (generirajući zapošljavanje i prihode) te doprinosti njegovoj održivosti (Chiasura, 2004.). U tom se smislu istražuju vrijednosti zelenih površina u percepciji/stavovima građana Šibenika. Pokušavaju se dobiti odgovori na pitanja: Kako građani percipiraju zelene površine i drže li ih značajnim simbolima grada? Na koji način ovi prostori zadovoljavaju potrebe građane? Posjećuju li ih i u kolikoj mjeri? Koliko to utječe na kvalitetu života? Ispituje se i percepcija značaja obližnjeg Nacionalnog parka među građanima Šibenika. Da bi se dobili podaci, odnosno viđenje građana o razvojnim perspektivama Šibenika, istražena je i njihova projekcija o budućem razvoju. Naime, za razliku od vremena kada se u gradu razvijala uglavnom prerađivačka metalna industrija, danas se, nakon njezina propadanja, još uvijek traga za novim perspektivama gospodarskog razvoja. U svakom slučaju, ta perspektiva će zahtijevati zaokret od već poznate matrice industrijskog razvoja.

Kao i za ostale gradove u Hrvatskoj koji su gospodarski razvoj zasnivali na industrijalizaciji, devedesetih godina prošlog stoljeća Šibenik se, nakon Domovinskog rata te procesa privatizacije državnih tvornica i poduzeća, našao pred mogućim novim izazovima za preokretom u politici razvoja i pred iskustvom novog prilagođavanja, što bi podrazumijevalo reorijentaciju gospodarskog razvoja pre-

³ Takav je, na primjer, Znanstveni projekt "Titius: Porječje Krke – baština i sociokulturni razvoj", proveden uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske 2008. – 2013. (voditelj projekta prof. dr. Šime Pilić), a u okviru kojeg su urađena brojna multidisciplinarna istraživanja (Vidi pet svezaka Znanstvenog godišnjaka *TITIUS*, 2008-2012).

⁴ Na području Županije prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 70/05, 139/08) zaštićeno je 13 područja: 2 nacionalna parka (Krka i Kornati), 2 parka prirode (Vransko jezero i Velebit), 7 zaštićenih krajolika (Žut i sitska otočna skupina, Krčić, Čikola – kanjon, Krka-krajolik (Gornji tok), Krka – krajolik (Donji tok), Gvozdenovo – Kamenar i Kanal – Luka) i 2 spomenika prirode (Cetina – vrela i Stara straža – slojevi).

ma mogućnostima razvijanja “elastičnoga grada” (*resilient city*).⁵ Jer, elastični je grad pripremljen kako za izazove klimatskih promjena, što je vrlo čest slučaj kontekstualiziranja te sposobnosti, tako i za one u razvoju lokalnih zajednica i gradova koji su pod utjecajem globalnih gospodarskih promjena.

Određenje zelenih urbanih prostora

Premda je koncept zelenih urbanih prostora već uvriježen u stručnoj i znanstvenoj literaturi, gdje je obrazložen na teorijskoj i empirijskoj razini (Taylor, 1998; Chiesura, 2004; Jim, 2004; Pincetl i Gearin, 2005, Gearin i Kahle, 2006, Haq, 2011), u kratkim crtama ćemo se osvrnuti na taj pojam. Za primjer šireg određenja izdvojit ćemo definiciju EPA-e (*Environmental Protection Agency*) koja pod zelenim prostorima podrazumijeva otvorene prostore bez izgrađenih struktura, koji su dostupni javnosti, a uključuju zelene površine pokrivena travom, drvećem, grmljem i drugom vegetacijom, ali i školska dvorišta, igrališta, javne prostore za odmor, trgovu i odmarališta. Prema toj definiciji otvoreni zeleni prostori omogućuju rekreaciju stanovnicima te unapređuju ljepotu i kvalitetu gradskog okoliša. Definicija urbanih zelenih prostora koju su prihvatili ekolozi, ekonomisti, društveni znanstvenici i planeri, pod taj pojam podvodi javne ili privatne otvorene prostore u urbanim područjima, primarno pokrivena vegetacijom, koji su izravno namijenjeni aktivnoj i pasivnoj rekreaciji te neizravno pozitivnom utjecaju na urbani okoliš i na raspolaganju su korisnicima (Tuzin i sur, prema Haq, 2011.: 601).

Zeleni prostori u gradovima od velikog su značenja za kvalitetu života u društvu koje se intenzivno urbanizira. Aspekti poput *količine zelenih prostora po stanovniku, javni parkovi i rekreacijska područja* često se spominju među važnim činiteljima livabilnog grada, koji je ugodan i atraktivan svojim stanovnicima (Chiesura, 2004.: 129-131). Istraživanja zelenih prostora u gradu pokazala su kako je njihov doprinos ne samo u pogledu ekoloških aspekata života u gradu nego je socijalne i psihološke naravi. U gradovima zeleni prostori imaju važnu ulogu i utjecaj na održivi razvitak. U tom smislu njihove funkcije i dobrobiti su okolišne (ekološke koristi, kontrola onečišćenja, očuvanje bioraznolikosti i prirode), ekonomske i estetske (uštede energije, utjecaj na vrijednosti nekretnina), te socijalne i psihološke (rekreacija, provođenje slobodnog vremena, boljitak i zdravlje) (Haq, 2011.: 602-603).

---

⁵ Teorija o elastičnosti gradova podrazumijeva razvijanje sposobnosti apsorpiranja redukcije okolišnih, socijalnih, ekonomskih i drugih aspekata urbanog života. Iako je uglavnom razvijena u kontekstu prirodnih katastrofa koje pogađaju urbane sredine, primjenjiva je na sve situacije u kojima se propituje sposobnost prilagodavanja zajednice visokim rizicima od pomicanja u kvalitativno različito. Posebice kod situacija kada vraćanje u prijašnje stanje može biti složeno, skupo i ponekad nemoguće, pa se drži nužnim razvijanje alata, strategija i politika za izgradnju elastičnosti gradova kao preduvjeta za njihovu održivost. (Vidi više u: Kristiando i sur., 2012., i Tidball & Krasny, 2007.).

Metodološka napomena

U kontekstu brojnih funkcija i sve većeg značenja što se iz aspekata različitih struka pridaju zelenim prostorima u urbanim sredinama, motiv je i za ovo istraživanje. Zanimalo nas je kako građani percipiraju zelene površine u svojem gradu i kakvi su njihovi stavovi o njima te uolikoj mjeri i na koji se način njima koriste. Pri tome smo pažnju usmjerili i na prostor Nacionalnog parka Krka. Mišljenja i stavove promotrili smo u okviru nezavisnih varijabla spola, dobi i obrazovanja. Ujedno su to bili ciljevi našeg istraživanja.

Istraživanje je provedeno na području grada Šibenika tijekom srpnja 2013. godine, na prigodnom uzorku koji je obuhvatio ukupno 150 ispitanika, koji su u vremenu provođenja istraživanja bili dostupni istraživaču. U prikupljanju podataka korištena je metoda ankete. Upitnik se sastojao od 25 varijabla, od kojih 10 nezavisnih i 15 zavisnih, pitanja su bila zatvorenog tipa, od kojih je većina imala mogućnost višestrukih odgovora.

Grad kao kontekst istraživanja

Kao imperativ suvremenog sociološkog istraživanja postavlja se potreba razmatranja proučavanog problema u kontekstu u kojem se događa. To podrazumijeva promotriti podatke u prostoru, vremenu i aktualnostima različite naravi koje ga oblikuju. Stoga ćemo u kratkim crtama prikazati gospodarske, demografske i druge prilike koje obilježavaju grad Šibenik.

Do 1980-ih godina Šibenik je bio jako industrijsko središte, a među značajnim tvornicama bile su *Tvornica lakih metala*, *Tvornica elektroda i ferolegura*, *Tvornica glinice i aluminijska* te *Tvornica tekstila Jadranka*. Od navedenih danas je djelatna jedino *Tvornica lakih metala*, koja, nakon restrukturiranja 2009. godine, proživljava teške trenutke.⁶ Krizni procesi značajno su utjecali na šibensko gospodarstvo, pri čemu je taj grad ekonomski devastiran te je izgubio i društvenu važnost. Suvremenu situaciju grada Šibenika ponajbolje ilustrira performans *Šibenskoga građanskog foruma* pod naslovom *Sprovod grada Šibenika*, kojim su građani upozorili na stanje u gradu i propadanje tvrtki.⁷

Od podataka koji ilustriraju sadašnjost Šibenika spomenimo da prosječna plaća u Šibensko-kninskoj županiji iznosi 4755 kn, te je 16 % niža od hrvatskog prosjeka i 24 % od prosječne plaće u Zagrebu.⁸ Državnu socijalnu pomoć 2013. godine u Šibeniku je primala 2 221 osoba, od toga 992 samaca i 431 obitelj (1 224

⁶ Za opširniji uvid upućujemo na: <http://www.slobodnadalmacija.hr/%C5%A0ibenik/tabid/74/articleType/ArticleView/articleId/222535/Default.aspx>.

⁷ Za opširniji uvid upućujemo na: <http://www.index.hr/vijesti/clanak/sprovod-grada-sibenika-prevorio-se-u-pocasnu-setnju-za-pokojne-stanovnike/608468.aspx>.

⁸ Izvor: <http://sibenskiportal.hr/2014/01/14/place-u-sibensko-kninskoj-zupaniji-u-2013-godini-16-posto-nize-od-prosjeka/>.

članova) i 267 djece. Grad Šibenik je pomagao još 492 obitelji jednokratnim plaćanjem režijskih troškova, a 335 ih je dobilo novac za podstanarstvo.⁹ U našem istraživanju na pitanje o subjektivnoj procjeni životnog standarda čak je 29 % ispitanika izjavilo kako žive ispod prosjeka, 67 % procjenjuje svoj standard prosječnim, a 5 % je izjavilo kako žive iznad prosjeka.

Demografskom situacijom Šibenika dominira podatak o kontinuiranom opadanju stanovništva, pri čemu je Šibenik između dvaju posljednjih popisa izgubio 2849 stanovnika.¹⁰ U gradu je 17 311 kućanstava, u kojima živi 13 506 obitelji, a prosječan broj osoba u kućanstvu je 2,6. Šibenik bilježi kontinuiran porast nezaposlenosti. Tako je potkraj godine na šibenskoj ispostavi Zavoda za zapošljavanje bilo prijavljenih 4501 osoba,¹¹ a u siječnju 2014. bez posla je u Šibeniku bilo 4863 osoba.¹²

Socioekonomska obilježja ispitanika

U pogledu spolne strukture približno dvije trećine istraživačkog uzorka činile su žene, kojih je bilo 67 %, u odnosu na 33 % muškaraca. Najzastupljenije dobne skupine u uzorku bile su od 20 do 29 godina (29 %) i od 50 do 59 godina (23 %). Obrazovna struktura uzorka pokazuje se kao povoljna, naime 47 % ispitanika je sa srednjom stručnom spremom, a 50 % ih je završilo višu školu ili ima fakultetsku diplomu. Većina ispitanika u uzorku je zaposlena, s tim da 48 % ima stalan posao, dok 27 % radi povremeno. Nadalje, četvrtina ispitanika radno je neaktivna, među kojima je 11 % nezaposlenih, 10 % koji studira ili uči, a 4% ispitanika je u mirovini. Što se tiče bračnog statusa, 53 % ispitanika je oženjenih ili udanih, a 56 % ima djecu. Ispitanici su većinski urbano, domicilno stanovništvo, pri čemu je 49 % starosjedilaca, a 28 % duže od 20 godina živi u Šibeniku.

Uloge i značenja urbanih zelenih prostora

U prvom redu istražili smo mišljenja ispitanika o zelenim prostorima koji se nalaze u gradu Šibeniku. Iz opće distribucije (Grafikon 1.), vidljiva je visoka prihvaćenost stava koji ukazuje na socijalne i psihološke vrijednosti zelenih površina, dok je na drugom mjestu stav koji podrazumijeva njihove estetske vrijednosti. S druge strane, znatno je manja prihvaćenost ekološkog stava, gdje se o ze-

---

⁹ Izvor: <http://sibenskiportal.hr/2013/01/07/na-socijali-skoro-1500-sibencana/>.

¹⁰ 2001. Šibenik je imao 51 553 stanovnika, a 2011. 46 332. Veća razlika između dvaju popisa rezultat je odvajanja općine Bilice.

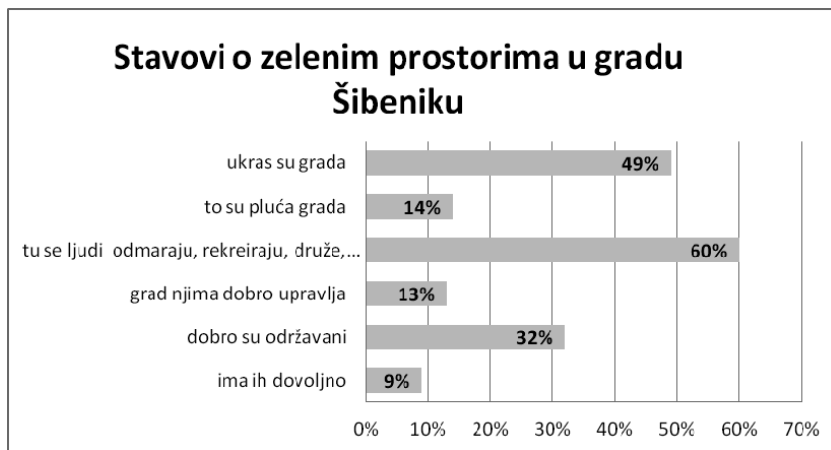
Izvor: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_01/h01_01_01_zup15.html.

¹¹ Izvor: <http://sibenskiportal.hr/2014/01/13/krajem-prosle-godine-u-zupaniji-bez-posla-bilo-8-974-osoba/>.

¹² Izvor: <http://sibenskiportal.hr/2014/02/15/u-mjesec-dana-novih-89-drnisana-na-burzi/>.

lenim prostorima kao plućima grada misli tek u 14 % slučajeva. Također, treba kazati kako je stav o održavanosti zelenih prostora u gradu osrednje prihvaćen, dok su u manjem broju slučajeva prihvaćeni stavovi o njihovoj dostatnosti i dobrom upravljanju.

Grafikon 1.

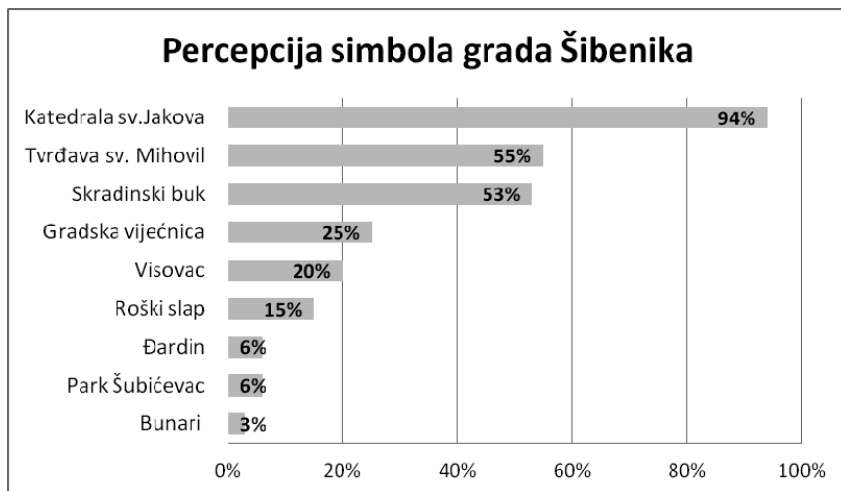

Stavove o zelenim urbanim prostorima H_i^2 testom provjerili smo u odnosu na nezavisne varijable, pri čemu se pokazao utjecaj spola, dobi i obrazovanja. Tako žene više uočavaju estetske i ekološke funkcije zelenih prostora te češće od muškaraca procjenjuju kako grad njima dobro upravlja. Kod varijable dob uočeni su trendovi, tako s porastom dobi raste prihvaćenost stava o dostatnosti zelenih prostora, njihovoj dobroj održavanosti te estetskim funkcijama. Nadalje, razina obrazovanja određuje mišljenje o funkcijama zelenih površina, pa tako uočnost ekoloških, estetskih i socijalnih funkcija zelenih prostora raste s obrazovanošću ispitanika.

Zanimljive podatke dobili smo ispitivanjem u kolikoj mjeri zeleni prostori figuriraju kao simboli Šibenika. Zeleni prostori, koje možemo smatrati prirodnom baštinom, u ovom su kontekstu, s namjerom, uspoređeni u odnosu na kulturu i baštinu.

Odgovori ispitanika (Grafikon 2.) općenito ukazuju na to da se u najvećem broju slučajeva simbolima grada Šibenika smatraju spomenici kulturne baštine grada (Katedrala sv. Jakova, Tvrđava sv. Mihovila, Gradska vijećnica), a na drugom je mjestu prirodna baština Nacionalnog parka (Skradinski buk, Visovac i Roški slap).

Grafikon 2.

Nacionalni park Krka – mišljenja i prakse ispitanika

Šibenik je najbliži grad Nacionalnom parku, koji je prometno lako dostupan Šibenčanima, a sa svojim prirodnim i ekološkim blagodatima može imati značajnu ulogu u kvaliteti njihova života. Stoga smo kroz više pitanja istražili percepciju i prakse korištenja ovim prostorom.

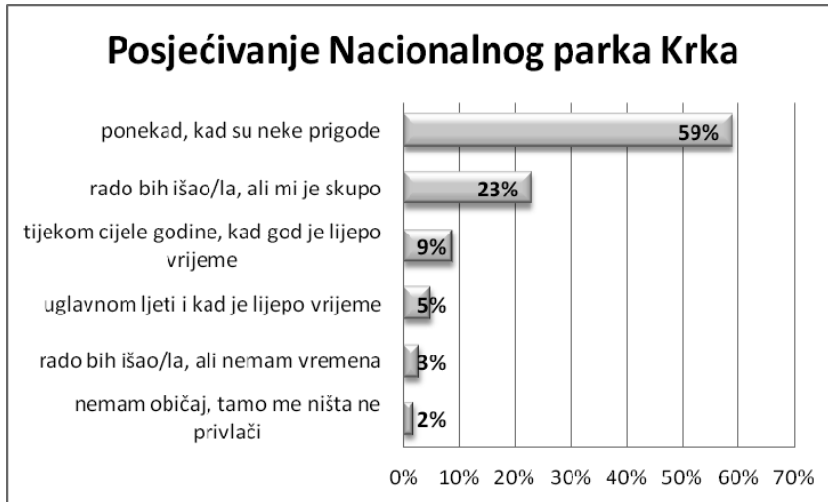
Grafikon 3.

Podaci (Grafikon 3.) pokazuju kako se u najvećem broju slučajeva Nacionalni park smatra prirodnom baštinom i turističkom atrakcijom. U manjoj mjeri i gotovo podjednako ispitanici taj prostor drže perspektivom kraja te mjestom koje ima socijalne i psihološke funkcije, koje je kulturna i povijesna baština, dok najniže procjenjuju njegove ekološke kvalitete i ekonomske potencijale.

Grafikon 4.

U pogledu posjećenosti Nacionalnog parka podaci pokazuju kako približno dvije trećine ispitanika, s različitim stupnjem učestalosti, posjećuju taj prostor, a ostatak nema taj običaj. Ujedno, distribucija podataka ukazuje na nalaze u pogledu razloga i učestalosti posjećivanja (Grafikon 4.). Tako je među ispitanicima tek svaki deseti koji posjećuje Nacionalni park redovito, tijekom cijele godine, dok je većina povremenih posjetitelja, bilo da odlaze prigodno ili za lijepog vremena.

Važno je osvrnuti se na dio ispitanika koji ne posjećuju Nacionalni park, a među kojima je najviše onih koji izjavljuju da si to ne mogu priuštiti. U odnosu na cjelokupni uzorak tako je izjavila gotovo četvrtina ispitanika. Za napomenuti je kako je to nešto manje od postotka ispitanika koji su svoj životni standard opisali kao ispodprosječan. Da je lokalnom stanovništvu obližnji Nacionalni park većinom nedostupan, potvrđuje i podatak o visokoj razini slaganja sa stavom *Nacionalni park je dostupan samo onima koji imaju novaca* (AS= 4.30; SD= 1,270).¹³

¹³ Cijena ulaznice u Nacionalni park 2013. iznosila je za ljetne mjesece za odraslu osobu 95 kn, a za djecu od 7 do 14 godina 70 kn. Svaki izlet unutar Parka posebno se plaća, primjerice izlet mini busom Skradin-Visovac-Roški slap koštao je po osobi 150 kn, a izlet plovilom Skradinski buk-Visovac-Roški slap 130 kn. Cijene ulaznica u 2014. dodatno su poskupjele, pa odrasle ulazak košta 110 kn, a djecu 80 kn. Izvor: http://www.npkrka.hr/upload/tbl_za_posjetitelje/npkrka-pric-list2014-hr_223147.pdf. Od svibnja 2013. lokalno stanovništvo moglo je kupiti godišnje ulaznice po povolj-

Provjera Hi^2 testom pokazala je kako spol i obrazovanje ne utječu na posjećivanje Nacionalnog parka. Međutim, statistički značajan pokazao se utjecaj dobi, pri čemu se uočava trend da postotak redovitih posjetitelja raste s porastom dobi, a što se tiče ograničavajućih činitelja, podaci pokazuju kako mladima odlazak u većoj mjeri ograničava nedostatak vremena, a starijima nedostatak novaca.

Što se tiče razloga posjećivanja Nacionalnog parka, kod ispitanika prevladavaju šetnja, rekreacija i užitek u prirodi, potom nešto manje od trećine njih odlazi zbog druženja s obitelji i prijateljima, a približno svaki deseti odlazi opustiti se od obveza i posla. Time su jasno istaknute ekološke, socijalne i psihološke funkcije tog zelenog prostora.

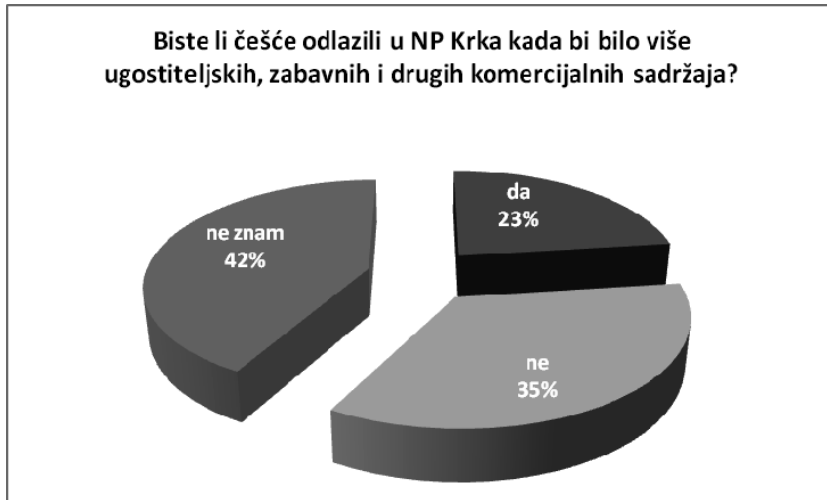
Grafikon 5.

Zanimalo nas je što bi trebalo učiniti kako bi se Nacionalni park učinio posjećivijim. Odgovori ispitanika ukazuju kako bi uvođenje komercijalnih sadržaja (Grafikon 6.) privuklo nešto manje od četvrtine ispitanika. Pri tome se ne pokazuje statistički značajan utjecaj spola, dobi i obrazovanja. Da se komercijaliziranje Nacionalnog parka ne smatra uvjetom znatnijeg posjeta, pokazalo je i osrednje slaganje sa stavom *U NP Krka treba uvesti više komercijalnih sadržaja* ($AS=3.01$; $SD=1,36$).

nim cijenama od 99 kn za odrasle i 40 kn za djecu od 7 do 14 (Šibenski portal; <http://sibenskiportal.hr/2013/05/13/np-krka-uvodi-godisnje-ulaznice-za-stanovnike-sibensko-kninske-zupanije/>).

Grafikon 6.

S druge strane, ispitanici su izrazili vrlo visoko slaganje sa stavom *Nacionalni park Krka treba biti dostupniji lokalnom stanovništvu* ($AS=4,72$; $SD=.634$). Sukladni tomu su i podaci predloženi u Grafikonu 7. Kada se kao mogućnost postavi smanjenje cijena koštanja posjeta Nacionalnom parku, čak su dvije trećine ispitanika spremne učestalije odlaziti tamo. Tako je potvrđen utjecaj troškova na učestalost posjećivanja Nacionalnog parka od strane lokalnog stanovništva.

Grafikon 7.

Provjera Hi^2 testom pokazala je kako se kod ovog pitanja pojavljuje utjecaj varijable spol, pri čemu su žene voljnije odlaziti u Nacionalni park ako bi se snizile cijene. Dob i obrazovanje ne utječu na učestalost posjećivanja Nacionalnog parka.

Budući razvitak i perspektive

Mišljenje ispitanika o budućem razvitku područja te o ulozi Nacionalnog parka u tim perspektivama istražili smo setom stavova s kojima su ispitanici trebali izraziti razinu svoga slaganja, za što je korištena Likertova skala (5 stupnjeva). Rezultati su predloženi u Tablici 1.

Kako je razvidno iz prikaza, postoji visoka prihvaćenost stava o razvoju koji će se koristiti tradicionalnim kapitalom; očuvanost seoskog gospodarstva i ekološki potencijal u poljodjelstvu. Provjera Hi^2 testom utjecaja nezavisnih varijabla na taj stav pokazala je utjecaj spola, pa su žene sklonije od muškaraca promišljati budući razvoj u smjeru ruralnog turizma i ekološkog poljodjelstva.

Tablica 1.

STAV	AS	SD
1. Budući razvoj treba temeljiti na ruralnom turizmu i ekopoljoprivredi	4,03	1,040
2. Prosperitet Županije je u obnovi industrije	3,72	1,223
3. U Nacionalnom parku Krka treba širiti organizirani prostor za rekreaciju	3,54	1,295
4. Prirodne i kulturne vrijednosti Nacionalnog parka Krka treba očuvati	4,93	,400
5. Nacionalni park Krka je resurs kojim se treba koristiti za razvoj turizma	4,57	,850

Međutim, postoji i relativno visoko slaganje sa stavom o obnovi industrije kao perspektive razvoja, što treba promatrati u kontekstu prosperiteta što ga je Šibenik, ali i Šibenčani, imao u vrijeme dok je grad bio industrijsko središte. Naravno, prihvaćenost stava treba sagledavati i u kontekstu višegodišnje krize kao rezultata deindustrijalizacije te s recentnim idejama da se izlazak iz krize traži ponovnom industrijalizacijom. Zanimljivo je kako se ovdje statistički značajnim pokazao utjecaj varijable obrazovanje, tako s porastom obrazovanja raste slaganje sa stavom o industriji kao temelju budućeg razvoja kraja.

Može se kazati kako su stavovi o perspektivama Nacionalnog parka također dobro prihvaćeni, a među njima je s najvišim slaganjem onaj o potrebi čuvanja

njegovih prirodnih i kulturnih vrijednosti. S druge strane, također postoji visoko slaganje sa stavom o Nacionalnom parku kao resursu za razvoj turizma, pri čemu stav ne određuju obilježja ispitanika. U pogledu navedenih stavova očita je izvjesna kontradikcija očuvanja prirode i baštine te njezina viđenja kao resursa za razvoj turizma.

Zaključak

Premda su u ranijim razdobljima parkovi i drugi zeleni prostori primarno bili materijalizacija potreba za estetskim doživljajem neposrednog okoliša mjesta obitavanja i rekreacijom, u suvremenom urbanom okruženju ispunjavaju mnoge funkcije kojima pridonose kvaliteti života u gradu. Povijesna evolucija zelenih površina podrazumijevala je promjene u dizajnu, veličini i funkcijama koje postaju sve kompleksnije. Sa socijalnog aspekta promjene su se odvijale u smjeru demokratizacije zelenih površina, a u najnovije se vrijeme sve više ističe njihova funkcija u afirmaciji održivoga grada.

Naše istraživanje o tome kako se percipiraju i koriste zeleni prostori postiglo je zanimljive rezultate, među kojima ćemo ovdje istaknuti najvažnije.

Što se tiče zelenih urbanih prostora, ispitanici uviđaju njihov značaj i funkcije, među kojima im u većoj mjeri pripisuju socijalne i estetske, ali u manjoj mjeri ekološke. Za pretpostaviti je kako je slabija naglašenost ekoloških funkcija povezana s mišljenjem ispitanika o nedostatnosti postojećih zelenih površina u gradu Šibeniku.

Općenito se može kazati kako ispitanici simbolima grada Šibenika procjenjuju objekte kulturne baštine, kojima se u odnosu na zelene prostore daje velika prednost. S druge strane, zeleni su prostori niže rangirani, pri čemu češće kao simboli grada figuriraju prirodne znamenitosti obližnjeg Nacionalnog parka, a u znatno manjoj mjeri zeleni urbani prostori.

U pogledu Nacionalnog parka prevladava viđenje toga prostora kao prirodne baštine i turističke atrakcije. Socijalne, psihološke i ekološke funkcije ovoga prostora percipiraju se u manjoj mjeri te se znatnije ne uočava doprinos tog prostora kvaliteti života stanovnika grada. Takvu percepciju funkcija Nacionalnog parka treba povezati s podacima o učestalosti posjećivanja tog prostora od strane lokalnog stanovništva. Da podsjetimo, podaci su ukazali na relativno slabo korištenje tim prostorom, pri čemu je tek svaki deseti ispitanik redoviti posjetitelj, pri čem se i ne može očekivati znatnija percepcija funkcija tog prostora. Nadalje, važno je istaknuti kako se materijalno stanje pojavljuje kao barijera učestalijem posjećivanju Nacionalnog parka. Tako cijene ulaznica i izleta, ali i dodatni troškovi odlaska i boravka u prirodi, taj prostor čine nedostupnim četvrtini ispitanika. Naprotiv, velik dio ispitanika drži kako bi prostor Nacionalnog parka trebalo učiniti dostupnijim lokalnom stanovništvu, a u tom bi slučaju Nacionalni park redovitije

posjećivale čak tri četvrtine ispitanika. Takvi rezultati jasno ukazuju na posljedice suvremenog trenda komercijalizacije nacionalnih parkova koji rezultira njihovom nedostupnošću. Na taj način, poput mnogih drugih prostora u suvremenom društvu, na osnovi kriterija položaja u društvenoj hijerarhiji, zeleni prostori postaju dostupni jednima i isključivi za druge.

Što se tiče viđenja budućeg razvoja, došli smo do rezultata kako ispitanici perspektivama drže tradicionalne djelatnosti, kao što je ekološka poljoprivreda, ali i obnovu industrije. No, zaključujemo da se u tom pogledu više žali za neupotrebljivošću starih postrojenja tvornica iz doba socijalističke industrijalizacije, čiji su potencijalni proizvodi u međuvremenu postali i nekonkurentni, nego što se izražava spremnost za nove izazove, na primjer kreativnih industrija (kulturnog i kreativnog turizma), koje su predmet brojnih aktualnih istraživanja i strategija razvoja u svijetu (Richards, 2012.). To bi svakako pretpostavljalo i uporabu zelenih tehnologija i zelene resurse, uključujući razvoj ekološke poljoprivrede. Ova bi se opaska mogla odnositi na nekoliko gradova u Hrvatskoj, a posebice na obali, koji više ili manje već gotovo dva desetljeća prolaze nedovršenu tranziciju iz modernih industrijskih središta u, još uvijek, u praksi nedefinirani smjer razvoja.

Literatura:

1. Atiqul Hag, D. Md. (2011.): Urban Green Spaces and an Integrative Approach to Sustainable Development, *Journal of Environmental Protection*, 2:601-608.
2. Chiesura, A. (2004.): The role of urban parks for the sustainable city, *Landscape and Urban Planning*, 68:129-138.
3. Cvitanović, A. (2002.): *Geografski rječnik*. Zadar: Hrvatsko geografsko društvo Zadar; Matica Hrvatska Zadar; Filozofski fakultet Zadar.
4. Choumert, J. i Salanie, J. (2008.): Provision of urban green spaces: Some insights from economics, *Landscape Research*, 33(3):331-345.
5. Džambo, M. (2013.): Počela demontaža hala elektrolize. <http://www.slobodnadalmacija.hr/%C5%A0ibenik/tabid/74/articleType/ArticleView/articleId/221991/Default.aspx>; pristupljeno 18.9.2013.
6. Gearin, E., Kahle, C. (2006) Teen and Adult Perceptions of Urban Green Space Los Angeles, Children, *Youth and Environments* 16(1):25-48.
7. Jim, C.Y. (2004.) Green-space preservation and allocation for sustainable greening of compact cities, *Cities*, 21 (4): 311–320.
8. Kri.I. (2012). Sprovod grada Šibenika pretvorio se u počasnu šetnju za pokojne stanovnike. <http://www.index.hr/vijesti/clanak/sprovod-grada-sibenika-pretvorio-se-u-pocasnu-setnju-za-pokojne-stanovnike/608468.aspx>; pristupljeno 6.6.2013.

9. Kristiando, T., Soemarno, I., Udiansyah, H., Januwiadi, B. (2012.): What users said about urban green space: A challenge for building the resilient city of Banjarbaru, Indonesia, *International Journal of Development and Sustainability*, 1(1):57-78.
10. Landry C., & Bianchini, F. (1995.): *The Creative Cities*. London: Demos. <http://www.demos.co.uk/files/thecreativecity.pdf?1240939425>; pristupljeno 12.6.2013.
11. Lešić, D. (2014.): Krajem prošle godine u Županiji bez posla bilo 8974 osobe. <http://sibenskiportal.hr/2014/01/13/krajem-prosle-godine-u-zupaniji-bez-posla-bilo-8-974-osoba>; pristupljeno 2.2.2014.
12. Mrša, A. (2013.): Na socijali skoro 1500 Šibenčana. <http://sibenskiportal.hr/2013/01/07/na-socijali-skoro-1500-sibencana>, pristupljeno 6.6.2013.)
13. Peñalosa, E. (2001.): *Parks for Livable Cities: Lessons from a Radical Mayor*. Transcript of a keynote address at the Urban Parks Institute's "Great Parks/Great Cities" Conference, July 30, 2001.
14. <http://www.pps.org/reference/penalosaspeech2001/>; pristupljeno 25.3.2014.
15. Pilić, Š., Buzov, I., Bandalović, G. (2012.): Ruralni krajolik i očuvanost prirodnog okoliša: mišljenja i stavovi ispitanika u porječju Krke, *Sociologija*, 54(1):169-184.
16. Pincetl, S., Gearin, E. (2005) The Reinvention of Public Green Space, *Urban Geography*, 26(5): 365–384.
17. *Program zaštite okoliša Šibensko-Kninske županije*, (2010.): Šibenik: OI-KON, d.o.; Institut za primijenjenu ekologiju. http://sibensko-kninska-zupanija.hr/upload/stranice/2013/07/2013-07-18/66/dokumenti/program_zastite_okolisa_SKZ.pdf, pristupljeno 12.12.2013.
18. Radeljak, P., i Pejnović, D. (2008.): Utjecaj turizma na održivi razvoj funkcionalne regije Nacionalnog parka Krka. *Godišnjak TITIUS br.1* (Znanstveni godišnjak za interdisciplinarna istraživanja porječja Krke):329-361.
19. Richards, G. (2012.): Tourism, Creativity and Creative Industries. Paper presented at the conference " *Creativity and Creative Industries in Challenging Times*", NHTV Breda, November 2012. http://www.academia.edu/2198992/Tourism_Creativity_and_the_Creative_Industries; pristupljeno 2.2.2014.
20. Šibenski portal; NP Krka uvodi godišnje ulaznice za stanovnike Šibensko-kninske županije <http://sibenskiportal.hr/2013/05/13/np-krka-uvodi-godisnje-ula-znice-za-stanovnike-sibensko-kninske-zupanije>; pristupljeno 3.6.2013.
21. Šibenski portal; U mjesec dana novih 89 Drnišana na burzi. <http://sibenskiportal.hr/2014/02/15/u-mjesec-dana-novih-89-drnisana-na-burzi>; pristupljeno 16.2.2014.
22. Šibenski portal; Plaće u Šibensko-kninskoj županiji u 2013. godini 16 posto niže od prosjeka <http://sibenskiportal.hr/2014/01/14/place-u-sibensko>

kninskoj-zupaniji-u-2013-godini-16-posto-nize-od-prosjeka; pristupljeno 16.2.2014.

23. Tidball, K.G., i Krasny, M.E. (2007.): From Risk to Resilience: What Role for Community Greening and Civic Ecology in Cities?, U: Wals, A. (ed.) *Social learning Towards a more Sustainable World*. Wageningen: Wageningen Academic Publishers. http://www.sci-links.com/files/From_Risk_to_Resilience-Community_Greening_and_Civic_Ecology_in_Cities-Social_Learning.pdf; pristupljeno 12.12.2013.
24. Taylor, A. F., Wiley, A., Kuo F. E., Sullivan W.C. (1998.): Growing Up in the Inner City: Green Spaces as Places to Grow, *Environment and Behavior*, 30(1): 3-27.

Sanja Stanić and Ivanka Buzov

UDC: 712.253 (497.5 Šibenik)
316.653(497.5 Šibenik) : 712.253
Preliminary communication

MEANING OF THE GREEN SPACES IN THE CITY LIFE

Abstract: *Green spaces fulfill many functions in the urban context, enhancing the quality of the urban environment and life in the city. Nature in the city provides opportunities for leisure and aesthetic pleasure, as well as healthier lives, and provides psychological and social benefits that enrich people's lives. Originally the privilege of the urban elites, parks and green spaces become democratized in modernity as a part of the process of industrialization and urbanization, and they acquire greater within the sustainable development of cities in the 21st century. The amount of public green space per capita, consisting of public parks and recreational areas are mentioned as important factors for livable city, and comfort and attractions for its residents. Therefore, in the context of communicative aspects of the green urban spaces people's views/opinions are of particular importance, and that is where sociological interests and concerns develop. In order to test the function and meaning of green space survey was conducted on the sample of inhabitants of Šibenik. The results show that most respondents recognize the aesthetic, recreational and social role of green space, and hold the view that there should be more parks in the city. Krka National Park is perceived as a natural heritage site and tourist attraction with economic potential, and concern is expressed about the necessity of the preservation of its natural and cultural wealth. In terms of personal use of the area of the National Park most of the respondents visited it occasionally and in groups in order to enjoy the nature. However, for a large part of the population of the city the high ticket prices represent a barrier to use this space more often.*

Keywords: *urban space, Šibenik, the Krka National Park, park, green space, sustainability*